

บทความเรื่อง ความแตกต่างระหว่างโรคเริม งูสวัด อีสุกอีใสและ
วัคซีนป้องกันสำหรับโรคงูสวัดและอีสุกอีใส

หน่วยกิตการศึกษาต่อเนื่อง
สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม

รหัส 5002-1-000-010-12-2560

จำนวนหน่วยกิต 2.5 หน่วยกิต

วันที่รับรอง 18 ธันวาคม 2560

วันที่หมดอายุ 17 ธันวาคม 2561

ชื่อ- นามสกุล ผู้เขียน ภญ.อรพรรณ สุวรรณประดิษฐ์

วัตถุประสงค์

1. ผู้อ่านมีความเข้าใจสามารถจำแนกโรค เริม งูสวัดและอีสุกอีใส เบื้องต้นได้
2. ผู้อ่านสามารถให้คำแนะนำถึงการปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องต่อผู้ป่วยที่สงสัยว่าเป็นโรคเริม งูสวัดและอีสุกอีใส หรือผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงต่อโรคดังกล่าว
3. ให้คำแนะนำในการบริหารวัคซีนงูสวัดและอีสุกอีใสแก่บุคลากรทางการแพทย์และผู้ป่วยได้ถูกต้อง

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงกลุ่มอาการของโรคที่มีลักษณะเป็นตุ่มน้ำใส มีอาการปวดแสบ ปวดร้อน เจ็บ คัน บริเวณที่เป็นนั้น มักจะทำให้เรานึกถึง โรคเริม งูสวัด หรืออีสุกอีใส ซึ่งทั้ง 3 โรคนี้มีความคล้ายคลึงกันทั้งลักษณะของรอยโรคและอาการ แต่ถ้าเราทราบถึงรายละเอียดของแต่ละโรคอย่างชัดเจนก็จะสามารถทำให้เราคัดกรองได้ เบื้องต้นว่ารอยโรคและอาการที่เราพบนั้นเป็นอาการแสดงของโรคใด ทำให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาได้อย่างถูกต้องทัน่วงที โดยโรคทั้ง 3 ชนิดดังกล่าวนี้เกิดจากไวรัสในกลุ่ม HerpesFamily (Human herpesvirus-HHV) ซึ่งไวรัสในกลุ่มนี้แบ่งย่อยออกได้เป็น 8 ชนิด ซึ่งแต่ละชนิดก็จะก่อให้เกิดโรคแตกต่างกันออกไปดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดง Human herpesvirus types

Name	Pathophysiology	Site of Latency	Means of Spread
HHV-1 Herpes simplex virus-1 (HSV-1)	Oral and/or genital herpes (predominantly orofacial), as well as other herpes simplex infections	Neuron	Close contact (oral or sexually transmitted infection)
HHV-2 Herpes simplex virus-2 (HSV-2)	Oral and/or genital herpes (predominantly genital), as well as other herpes simplex infections	Neuron	Close contact (oral or sexually transmitted disease)
HHV-3 Varicella zoster virus (VZV)	Chickenpox and shingles	Neuron	Respiratory and close contact (including sexually transmitted disease)
HHV-4 Epstein-Barr virus (EBV), lymphocryptovirus	Infectious mononucleosis, Burkitt's lymphoma, CNS lymphoma in AIDS patients, post-transplant lymphoproliferative syndrome (PTLD), nasopharyngeal carcinoma, HIV-associated hairy leukoplakia	B cell	Close contact, transfusions, tissue transplant, and congenital
HHV-5 Cytomegalovirus (CMV)	Infectious mononucleosis-like syndrome, ^[21] retinitis	Monocyte, lymphocyte	Saliva, urine, blood, breast milk

Name	Pathophysiology	Site of Latency	Means of Spread
HHV-6A & HHV-6B Roseolovirus, Herpes lymphotropic virus	<i>Sixth disease</i> (roseolainfantum or <i>exant hemsubitum</i>)	T cells	Respiratory and close contact
HHV-7	drug-induced hypersensitivity syndrome, encephalopathy, hemiconvulsion-hemiplegia-epilepsy syndrome, hepatitis infection, postinfectiousmyeloradiculoneuro pathy, pityriasisrosea, and the reactivation of HHV-4, leading to "mononucleosis-like illness"	T cells	
HHV-8 Kaposi's sarcoma-associated herpesvirus (KSHV), a type of rhadinovirus	Kaposi's sarcoma, primary effusion lymphoma, some types of multicentric Castleman's disease	B cell	Close contact (sexual), saliva

ข้อมูลจากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าโรคเริมเกิดจากเชื้อไวรัส Herpes simplex virus-1 (HSV-1) และ Herpes simplex virus-2 (HSV-2) ส่วนโรคอีสุกอีใสและงูสวัดเกิดจากเชื้อไวรัส Varicella zoster virus (VZV) หรือ HHV-3

เริม (HERPES SIMPLEX)

โรคเริม เกิดจากการติดเชื้อไวรัสในตระกูล HERPES 2 ชนิดคือ Herpes simplex virus-1 และ (HSV-1) และ Herpes simplex virus-2 (HSV-2) ลักษณะของรอยโรคนั้นจะมีตุ่มน้ำใสเกิดขึ้นเป็นกลุ่ม ประมาณ 2-10 เม็ด มีอาการปวดแสบร้อนและคัน โดย HSV-1 ก่อให้เกิดเริมบริเวณปาก ริมฝีปาก ภายในช่อง

ปากหรือใบหน้า ส่วน HSV-2 ก่อให้เกิดโรคบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ แต่อย่างไรก็ตามเชื้อไวรัสทั้ง 2 ชนิดก็สามารถทำให้เกิดโรคเริ่มทั้งสองบริเวณได้เช่นกัน

รอยโรค

ก่อนที่จะปรากฏตุ่มน้ำใสขึ้นมาประมาณ 1-2 วัน ผู้ที่ได้รับเชื้อเข้าไปจะมีอาการปวดแสบ ปวดร้อน และคัน หลังจากนั้นตุ่มน้ำใสก็จะเริ่มใหญ่ขึ้น แดงออกและตกสะเก็ด ในผู้ป่วยที่ได้รับเชื้อครั้งแรกอาจมีอาการอยู่ประมาณ 2 – 20 วันและสามารถหายได้เอง

Oral herpes (HSV-1) : ส่วนใหญ่เมื่อได้รับเชื้อ HSV-1 จะเกิดตุ่มน้ำใสที่บริเวณริมฝีปาก ในช่องปาก ลิ้น หรือบนใบหน้าแต่ก็สามารถพบได้ทั่วไปบนผิวหนังบริเวณอื่น

Genital herpes (HSV-2) : ส่วนใหญ่เมื่อได้รับเชื้อ HSV-2 จะเกิดตุ่มน้ำใสบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งหญิงและชาย สะโพกและรูดาร โดยเพศหญิงสามารถเกิดตุ่มน้ำใสขึ้นในช่องคลอดได้ด้วย และเช่นเดียวกับ HSV-1 เชื้อไวรัสชนิดนี้ก็สามารถทำให้เกิดอาการที่ผิวหนังบริเวณอื่นได้เช่นกัน เมื่อได้รับเชื้อครั้งแรกอาจมีอาการอยู่ถึง 2 – 6 สัปดาห์

อาการแสดง

Flu-like symtoms : ผู้ป่วยจะมีอาการคล้ายกับไข้หวัด โดยพบว่าอาจมีไข้ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ต่อม น้ำเหลืองโตบริเวณคอหากเป็น oral herpes และต่อมน้ำเหลืองโตบริเวณหน้าขาหากเป็น genital herpes

Problems urinating : ผู้ป่วยโดยเฉพาะเพศหญิงที่เป็น genital herpes มักจะประสบปัญหาในการปัสสาวะหรือมีอาการปวดแสบปวดร้อนเวลาปัสสาวะ

Herpeskeratitis : ผู้ป่วยบางรายอาจได้รับเชื้อแพร่กระจายไปสู่ดวงตาทำให้เกิดอาการ ปวดตา ตาไวต่อแสง น้ำตาไหล ระคายเคืองตาเหมือนมีเม็ดทรายในตา หากไม่ได้รับการรักษาอย่างทันที่อาจเกิดแผลเป็นขึ้นในตาส่งผลให้เกิดอาการมองภาพไม่ชัด ตามัวหรือสูญเสียการมองเห็นได้

โรคเริ่มเป็นโรคที่ไม่หายขาดเมื่อเราได้รับเชื้อไวรัสเข้าสู่ร่างกาย ร่างกายจะไม่สามารถกำจัดเชื้อออกไปได้ จึงสามารถกลับมาเป็นใหม่ได้อีก เมื่อร่างกายได้รับเชื้อไวรัสครั้งแรก เชื้อจะย้ายจากเซลล์ผิวหนังเข้าสู่เซลล์ประสาทและอาศัยอยู่ในเซลล์ประสาทตลอดไป ช่วงที่ไม่มีอาการแสดงของโรคเริ่มจะเรียนกว่าระยะสงบ แต่ก็สามารถกลับมาเป็นได้อีกถึงปีละ 3 ครั้ง และการกำเริบจะค่อยๆห่างออกไปเมื่อผู้ป่วยอายุมากขึ้น โดยสาเหตุที่กระตุ้นให้โรคเริ่มกำเริบ เช่น ความเครียด ร่างกายอ่อนแอ พักผ่อนไม่เพียงพอ ถูกแสงแดดจัด ระวังมีรอบเดือนหรือผู้ป่วยหลังการผ่าตัด

การติดต่อ

Herpes simplex virus-1: สามารถติดต่อได้โดยการสัมผัสอย่างใกล้ชิดกับผู้ที่มีเชื้อ เช่น สัมผัสโดยแผล ใช้แปรงสีฟันร่วมกัน ตีมน้ำแก้วเดียวกัน ใช้หลอดดูดร่วมกัน การจูบ การหอมแก้ม ใช้ลิปสติกร่วมกัน เป็นต้น โดยระยะแพร่เชื่อนั้นจะเกิดตั้งแต่ระยะฟักตัวไปจนถึงตุ่มแผลเพียงหายสนิท

Herpes simplex virus-2 : สามารถติดต่อได้ทางเพศสัมพันธ์ แต่ถ้าผู้ป่วยบางคนเป็นoral herpes(HSV-1)แต่ทำ oral sex คู่นอนอาจติดเชื้อ HSV-1ที่อวัยวะสืบพันธุ์ทำให้เป็นแผลเริ่มที่อวัยวะสืบพันธุ์จาก HSV-1 ได้เช่นกัน

การดูแลเบื้องต้น

- พักผ่อนให้เพียงพอ
- รักษาสุขอนามัยพื้นฐาน
- แยกของใช้ เครื่องใช้ ส่วนตัว รวมทั้งแก้วน้ำและใช้ช้อนกลาง
- ตัดเล็บให้สั้น ป้องกันการเกาโดนตุ่มน้ำใสและลดการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อนจากการเกา
- ใส่เสื้อผ้าและชั้นในที่โปร่ง ไม่รัด เพื่อช่วยลดความอับชื้นและการเสียดสีที่บริเวณแผล

อาการที่ควรรีบพบแพทย์

- ไข้สูง ไข้ไม่ลงภายใน 1 - 3 วัน
- เริ่มมีอาการทางดวงตา เช่น เริ่มเจ็บตา เคืองตา น้ำตาไหล
- ตุ่มน้ำกลายเป็นหนอง
- มีไข้สูงร่วมกับปวดศีรษะมาก แขน/ขาอ่อนแรง ชัก และ/หรือโคม่า

การรักษา

แพทย์จะวินิจฉัยโรคเริ่มได้จากการดูรอยโรค แต่เพื่อยืนยันให้ชัดเจนอาจมีการส่งเพาะเชื้อทางห้องปฏิบัติการหรือตรวจเลือดแทนสำหรับผู้ที่ไม่มีรอยโรคปรากฏ การรักษาด้วยยาต้านไวรัสจะช่วยให้ลดระยะเวลาและความรุนแรงของโรคได้ โดยยาต้านไวรัสสำหรับโรคเริ่มนั้นมีทั้งรูปแบบยาเม็ดรับประทาน ยาฉีด และยาใช้ภายนอก โรคเริ่มนั้นเกิดจากเชื้อไวรัสซึ่งสามารถหายเองได้ เบื้องต้นจึงแนะนำให้รักษาตามอาการก่อน เช่น

- ให้อาแก้ปวดลดไข้ Paracetamol หรือ Ibuprofen เมื่อปวดหรือมีไข้

- Wet dressing ทำการประคบเย็นที่แผลด้วยน้ำเกลือ โดยใช้ผ้าก๊อชหรือผ้าขนหนูชุบน้ำเกลือแล้ว ประคบที่แผล 5-10 นาที จะช่วยลดอาการระคายเคืองและผื่นแดงให้น้อยลง
- หากแผลแตกอาจเกิดการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อน สามารถให้ยาปฏิชีวนะร่วมด้วยได้
- หากเป็น oral herpes ให้หลีกเลี่ยงอาหารรสจัดหรืออาหารที่มีฤทธิ์เป็นกรดเพราะจะทำให้แผล ระคายเคือง

ในปัจจุบันยาด้านไวรัส herpes ที่ใช้รักษาโรคเริ่มมีอยู่ 3 ชนิด คือ Acyclovir, Famcyclovir และ Valacyclovir ยา กลุ่มนี้สามารถยับยั้งการเพิ่มจำนวนของเชื้อไวรัส herpes โดยต้องให้ยาให้เร็วที่สุดก่อนที่ การเพิ่มจำนวนของไวรัสจะหยุดลง คือหากตุ่มน้ำใสแตกออกแล้วแสดงว่าไวรัสได้หยุดการเพิ่มจำนวนแล้ว ผู้ป่วยที่เป็นครั้งแรก ควรใช้ยาชนิดรับประทาน เช่น acyclovir 200 mg วันละ 5 ครั้ง (หรือทุก 4 ชั่วโมง) ติดต่อกัน 5 วัน ส่วนผู้ป่วยที่กลับมาเป็นซ้ำ (recurrent attack)อาจรักษาตามอาการร่วมกับการใช้ acyclovir cream วันละ 5 ครั้ง ทุก 4 ชั่วโมง ควรเริ่มใช้ยาทาเมื่อเริ่มมีอาการเช่นกันเพื่อให้ยับยั้งเชื้อไวรัสแพร่กระจาย ได้เร็วที่สุด และในผู้ป่วยที่มีการกลับมาเป็นซ้ำบ่อยๆอาจให้ acyclovir 200 mg วันละ 2 ครั้ง ต่อเนื่องกันทุก วัน จะช่วยลดความถี่ในการกลับมาเป็นซ้ำได้

อีสุกอีใส (CHICKEN POX)

เป็นโรคติดต่อทางผิวหนังเกิดผื่นคันตามร่างกาย มีตุ่มนูนขนาดเล็ก หรือตุ่มน้ำใส ๆ กระจายทั่ว ร่างกาย พบบ่อยในเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี แต่ก็สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกเพศทุกวัย โรคอีสุกอีใสเกิดจากเชื้อ วาริเซลลา ซอสเตอร์ ไวรัส (Varicella Zoster Virus: VZV) เชื้อไวรัสชนิดนี้จะทำให้เกิดโรคอีสุกอีใสเพียงครั้ง เดียว เนื่องจากร่างกายจะเกิดการสร้างภูมิคุ้มกันโรคขึ้นมาแต่เชื้อจะยังคงอยู่ในร่างกายและอาจพัฒนาความ รุนแรงกลายเป็นโรคงูสวัดขึ้นได้ในภายหลัง

อาการแสดง

อาการของอีสุกอีใสที่พบในช่วง 1-2 วันแรกจะมีอาการที่สังเกตได้ดังนี้

- มีไข้ต่ำประมาณ 37.5-39.4 องศาเซลเซียส
- รู้สึกครั่นเนื้อครั่นตัว เหนื่อยง่าย หรืออ่อนเพลียปวดศีรษะ
- เบื่ออาหาร

จากนั้นผู้ป่วยจะมีผื่นแดงบริเวณผิวหนังทั่วร่างกาย ทั้งบริเวณใบหน้า หน้าอก หลัง ปาก เปลือกตา หรือ บริเวณอวัยวะเพศ โดยผื่นที่เกิดขึ้นจะค่อย ๆ พัฒนาเป็นตุ่มพอง มีน้ำใส ๆ ภายใน 2-4 วันถัดมา ผู้ป่วยจะมี

อาการคันบริเวณที่เกิดผื่นหรือตุ่มน้ำขึ้น จากนั้นแผลจะเริ่มมีการตกสะเก็ดภายใน 1 สัปดาห์ แม้ว่าจะเคยได้รับวัคซีนอีสุกอีใสมาแล้วแต่ก็อาจจะเกิดโรคได้ แต่อาการแสดงจะน้อยลงอาจเป็นเพียงใช้ต่างๆ จุดแดงตามร่างกาย

ผลข้างเคียงแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นในผู้ป่วยโรคอีสุกอีใสได้แก่ ตุ่มพองติดเชื้อแบคทีเรียกลายเป็นตุ่มหนอง (ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดแผลเป็นได้) โรคปอดบวม โรคกล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ และโรคสมองอักเสบ ซึ่งอาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้

นอกจากนั้นคือ เมื่อโรคหายแล้ว เชื้อบางส่วนยังไม่หมดไป แต่จะแฝงตัวอยู่ตามปมประสาทต่างๆ โดยเฉพาะของลำตัว เมื่อแก่ตัวลงหรือมีภูมิคุ้มกันโรคร่วมกันโรคต่ำจะก่อให้เกิดเป็นโรคงูสวัดได้ เมื่อเป็นโรคอีสุกอีใสแล้วมักมีภูมิคุ้มกันต้านทานโรคตลอดชีวิต ไม่กลับมาเป็นโรคอีก

ควรพบแพทย์เมื่อ

- มีไข้สูงหรือเป็นติดต่อกันกว่า 4 วัน
- ปวดศีรษะมาก ร่วมกับ แขน ขา อ่อนแรง หรือชัก (เป็นอาการของสมองอักเสบ หรือเยื่อหุ้มสมองอักเสบ)
- ผื่นมีสีแดงเข้ม ตุ่มน้ำมีหนอง
- เหนื่อยง่าย เดี๋ยวลำบาก
- เจ็บหน้าอกมาก (เป็นอาการของปอดติดเชื้อ)
- ไออย่างรุนแรง
- คอแข็งจนก้มไม่ได้
- อาเจียนบ่อย ปวดท้องรุนแรง หายใจลำบาก
- มีผื่นแดงเป็นจ้ำ ๆ และเลือดออก

การติดต่อ

เชื้อ VZV สามารถแพร่กระจายได้ง่ายผ่านการสัมผัสกับแผลของผู้ป่วยที่เป็นโรค ทางน้ำลาย ไอ จาม หรือการหายใจเอาเชื้อเข้าไป การติดเชื้อในบางกรณีอาจเกิดจากการสัมผัสกับแผลของผู้ป่วยโรคงูสวัดโดยตรง เนื่องจากเชื้อไวรัสชนิดนี้เป็นชนิดเดียวกับที่ก่อให้เกิดโรคงูสวัด ระยะเวลาการฟักตัวจะอยู่ในช่วง 10-21 วัน หรือประมาณ 2 สัปดาห์ ผู้ป่วยสามารถแพร่กระจายโรคไปสู่ผู้อื่นได้อย่างรวดเร็วตั้งแต่มีการติดเชื้อ ควรแยกผู้ป่วยรวมทั้งเครื่องใช้ทุกอย่างเพื่อป้องกันการติดเชื้อจนกว่าแผลจะตกสะเก็ดหมดทั้งตัว

กลุ่มเสี่ยงในการเกิดโรคอีสุกอีใส

- ผู้ที่มีการติดต่อหรือสัมผัสกับผู้ที่มีเชื้อช่วงเวลาหนึ่ง
- อายุต่ำกว่า 12 ปี
- อยู่ในสถานที่ที่เป็นแหล่งชุมชน เช่น โรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก
- ระบบภูมิคุ้มกันอ่อนแอ เนื่องจากโรคประจำตัวหรือการใช้ยากดภูมิคุ้มกัน

ผู้ที่เคยได้รับภูมิป้องกันโรคจากการฉีดวัคซีน เคยติดเชื้อไวรัสชนิดนี้ หรือมีภูมิคุ้มกันที่ส่งต่อจากแม่ไปยังทารกที่จะสร้างขึ้นในช่วง 3 เดือนแรก อาจมีความเสี่ยงในการเกิดโรคที่น้อยลง

การรักษา

ในรายที่สุขภาพแข็งแรงและมีอาการไม่รุนแรงสามารถดูแลตนเองได้ที่บ้าน แต่ในรายที่มีอาการรุนแรง ผู้ป่วยเป็นเด็กเล็ก สตรีตั้งครรภ์ หรือมีภูมิคุ้มกันต่ำควรไปพบแพทย์ เพื่อการรักษาได้อย่างถูกต้องและไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนที่ร้ายแรง

- ใช้ : พาราเซตามอล ไม่แนะนำให้ใช้แอสไพรินเนื่องจากมีความเสี่ยงต่อการเกิด Reye's Syndrome
- อาการคัน : ให้อาหารในกลุ่มแก้แพ้ (Antihistamine) หรือใช้ยาทาภายนอก เช่น คาลาไมน์ (Calamine Lotion) เพื่อลดอาการคัน การเกาบริเวณแผลอาจก่อให้เกิดการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อน
- แผลติดเชื้อแบคทีเรีย : สามารถใช้ยาปฏิชีวนะ (Antibiotics) ในผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อทางผิวหนังร่วมด้วย
- การฉีดวัคซีนป้องกันโรคอีสุกอีใสหลังจากการติดเชื้อภายใน 3-5 วัน อาจช่วยให้อาการป่วยทุเลาลงได้
- การใช้ยาในกลุ่มต้านไวรัส เช่น Acyclovir หรือ Valacyclovir ในรายที่มีอาการรุนแรงหรือเกิดภาวะแทรกซ้อนเท่านั้น ผู้ป่วยควรได้รับยาภายใน 24 ชั่วโมงหลังการเกิดผื่น ซึ่งจะทำให้การรักษามีประสิทธิภาพสูงสุด
- สำหรับผู้สัมผัสโรคที่มีความเสี่ยง (ไม่เคยเป็นอีสุกอีใสมาก่อน) เช่น หญิงตั้งครรภ์, ผู้ที่มีภูมิคุ้มกันต่ำ, ทารกที่คลอดจากแม่ที่เป็นโรคนี้นี้ภายใน 5 วันก่อนคลอดหรือภายใน 48 ชั่วโมงหลังคลอด, ทารกที่คลอดก่อนกำหนด หรือทารกที่มีน้ำหนักตัวน้อยตั้งแต่ 1,000 กรัมลงไป ที่จำเป็นต้องรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล แพทย์อาจฉีดสารภูมิคุ้มกันต้านทาน ได้แก่ Varicella zoster immune globulin (VZIG) ภายใน 96 ชั่วโมงหลังจากสัมผัสโรค หรือให้กินยาอะไซโคลเวียร์ (Acyclovir) ภายใน 7-9 วันหลังสัมผัสโรค ในขนาด 40-80 มิลลิกรัม/กิโลกรัม/วัน ติดต่อกันเป็นเวลา 7 วัน หรือฉีดวัคซีนให้ 1 ครั้ง

ภายใน 3 วันหลังจากสัมผัสโรค ซึ่งวิธีการเหล่านี้อาจช่วยลดความรุนแรงของโรคได้ถ้ามีการติดเชื้อในเวลาต่อมา

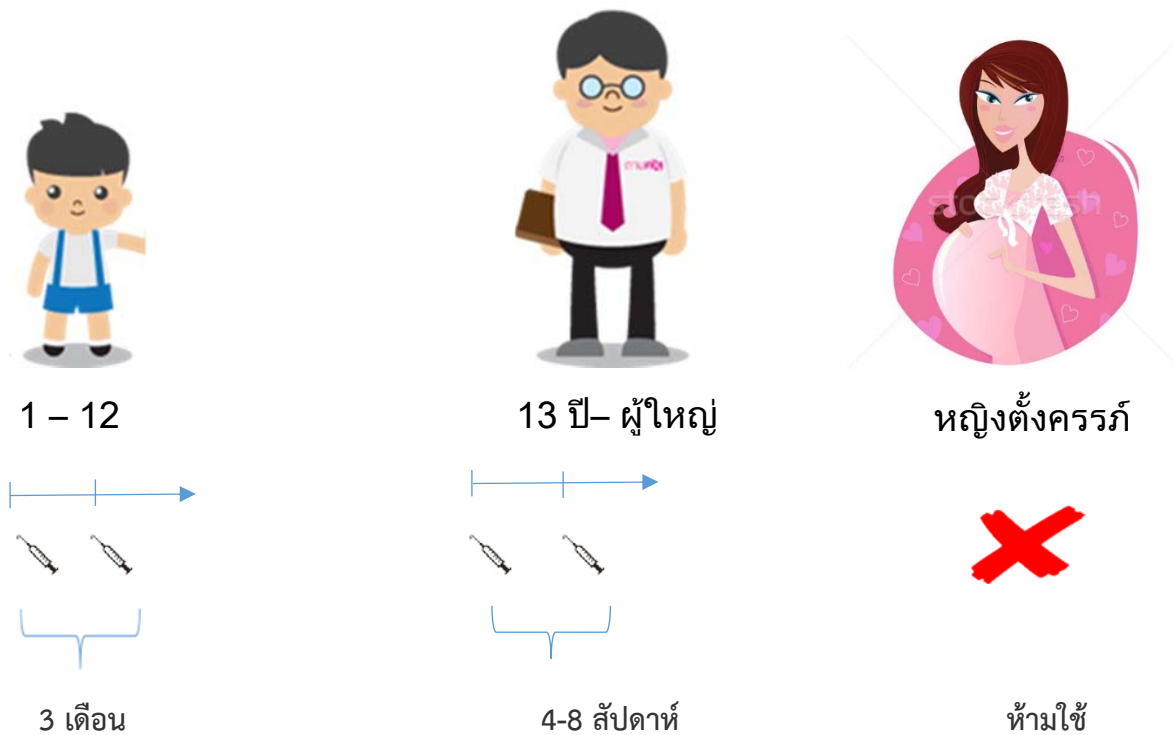
การฉีดวัคซีนเป็นการป้องกันที่มีประสิทธิภาพที่สุด ป้องกันโรคได้ถึงประมาณ 90-95% แพทย์แนะนำให้เริ่มฉีดตั้งแต่อายุได้ 1 ปี แต่ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์และหญิงที่วางแผนจะมีบุตรควรคุมกำเนิดหลังได้รับวัคซีนอย่างน้อย 3 เดือน

อายุ 1 -12 ปี: ให้ฉีดกระตุ้นเข็มที่ 2 หลังเข็มแรกอย่างน้อย 3 เดือน หรือฉีดกระตุ้นเข็มที่ 2 เมื่ออายุ 4-6 ปี (วัคซีนให้ผลป้องกันโรคได้ตลอดชีวิต)

อายุ 13 ปี – ผู้ใหญ่ : ให้ฉีดเข็มที่สองหลังจากเข็มแรกประมาณ 4 - 8 สัปดาห์ (ภูมิคุ้มกันอยู่ได้อย่างน้อยประมาณ 20 ปี)

ไม่เคยฉีดวัคซีนป้องกันโรคอีสุกอีใสในตอนเด็ก แต่เคยเป็นโรคอีสุกอีใส: ไม่จำเป็นต้องฉีด เพราะจะมีภูมิคุ้มกันต้านทานโรคตลอดชีวิต

เมื่อฉีดวัคซีนแล้วไปสัมผัสเชื้อมีโอกาสเป็นอีสุกอีใสได้ประมาณ 2 - 10% โดยมีอาการเช่นเดียวกับในคนไม่เคยฉีดวัคซีนแต่อาการจะน้อยกว่า และหายเร็วกว่ามาก แต่ยังสามารถแพร่เชื้อให้ผู้อื่นได้

รูปที่ 1 แสดงระยะเวลาการให้วัคซีนอีสุกอีใสในแต่ละช่วงวัย

งูสวัด (HERPES ZOSTER or SHINGLES)

โรคงูสวัดเกิดจากผู้ป่วยที่เคยเป็นอีสุกอีใสมาก่อน หลังจากที่ยาจากโรคอีสุกอีใสแล้วไวรัสที่ก่อโรคจะซ่อนตัวอยู่ที่ปมประสาท หากร่างกายผู้ป่วยอ่อนแอเชื้อไวรัสนี้จะทำให้เกิดการแสดงของโรคขึ้นมาอีกครั้งคือโรคงูสวัด โดยเชื้อที่ก่อโรคงูสวัดคือเชื้อไวรัสในกลุ่ม herpes family type 3(HHV-3) หรือ Varicella zoster virus (VZV)

รอยโรค

งูสวัดจะมีลักษณะผื่นแดง คัน เป็นผื่นแนวยาวตามแนวปมประสาท เริ่มจากกลางลำตัว เช่น เอว แขน ขา ตา หู ส่วนมากพบบริเวณเอว เมื่อผื่นแดงขึ้นประมาณ 1 วัน จากนั้นจะกลายเป็นตุ่มน้ำใสและแห้งตกสะเก็ด อาการอาจเกิดอยู่ประมาณ 1 – 2 สัปดาห์และหายไปตัวเอง ในผู้ป่วยโรคเอดส์ มะเร็งหรือผู้ที่ได้รับยาเคมีบำบัดอาจเกิดผื่นที่มีความรุนแรงและเป็นรอบตัวได้ แต่ในผู้ที่ภูมิคุ้มกันปกติมักจะไม่พบผื่นขึ้นรอบตัว

การรักษา

- ยาต้านไวรัส สามารถให้ยาต้านไวรัสได้ภายใน 72 ชั่วโมงหลังจากเริ่มเกิดรอยแดง จะช่วยลดความเจ็บปวดลงได้ในปัจจุบันยาต้านไวรัส herpes ที่ใช้รักษาโรคเริ่มมีอยู่ 3 ชนิด คือ Acyclovir, Famcyclovir และ Valacyclovir

การบรรเทาอาการปวด

- ประคบเย็นด้วยเจลประคบเย็นหรือก้อนซูปน้ำเย็น ปิดผื่นไว้แบบหลวมๆ
- ใส่เสื้อผ้าหลวมๆ ไม่รัดแน่นบริเวณที่เป็นตุ่มน้ำใสหรือบริเวณที่ปวดแสบ

อาการที่ควรพบแพทย์

Ocular shingles or herpes zoster ophthalmicus : มีตุ่มน้ำใส บวมแดง ปวดที่บริเวณดวงตา หรือเปลือกตา บางรายมีอาการไวต่อแสงหรือรู้สึกกระคายเคืองในตา หากไม่ได้พบแพทย์อาจเป็นสาเหตุให้ตาบอด มีปัญหาทางการมองเห็นหรือต้อได้ และควรระวังหากเกิดงูสวัดบริเวณจมูกเพราะอาจทำให้เกิดปัญหาที่ตาได้เช่นกัน

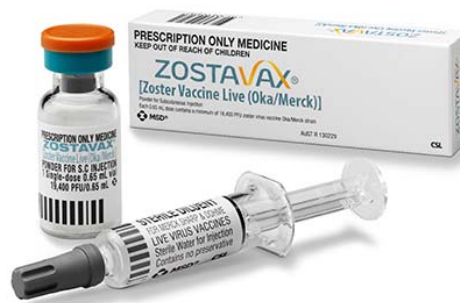
Bacterial infection : หากตุ่มน้ำใสมีการติดเชื้อจะทำให้รอยแดงและแผลหายช้าลง หากเกิดอาการดังกล่าวควรรีบพบแพทย์ แพทย์อาจพิจารณาให้ยาต้านเชื้อแบคทีเรียร่วมด้วย หากไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้องอาจทำให้เกิดรอยแผลเป็นได้

Post-herpetic neuralgia (post-her-PET-icnoo-RAL-jah): ผู้ป่วยจะมีอาการปวด คัน มีนิงงอ่อนเพลีย เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ ซึ่งอาการเหล่านี้อาจจะปรากฏอยู่เป็นเดือนหรือเป็นปี ผู้ป่วยที่มีอายุมากกว่า 60 ปี อาจเกิดอาการดังกล่าวได้มากขึ้น

การป้องกัน

สามารถป้องกันได้ด้วยการฉีดวัคซีนงูสวัด ซึ่งสามารถลดปัจจัยเสี่ยงที่จะทำให้เกิดโรคได้ 50% เพื่อบรรเทาอาการปวดเรื้อรังหลังจากเป็นโรคงูสวัดและลดความรุนแรงของโรคงูสวัดในผู้ที่รักษาด้วยยาแล้วมีการกลับมาเป็นซ้ำ โดยวัคซีนนี้แนะนำให้ฉีดในผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป เพราะเป็นช่วงอายุที่เกิดโรคนี้นมากที่สุด หากผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 50ปีมีความประสงค์ที่จะฉีดควรปรึกษาแพทย์ก่อน เนื่องจากวัคซีนนี้สามารถป้องกันโรคงูสวัดได้ในช่วง 4 ปีแรกหลังจากนั้นประสิทธิภาพยังไม่เสถียรและยังไม่มีการศึกษาในการฉีดวัคซีนกระตุ้นวัคซีนป้องกันโรคงูสวัดปัจจุบันในประเทศไทยมีเพียงยี่ห้อเดียวคือ Zostavax®

Zostavax®

รูปที่ 2 แสดงวัคซีน Zostavax®

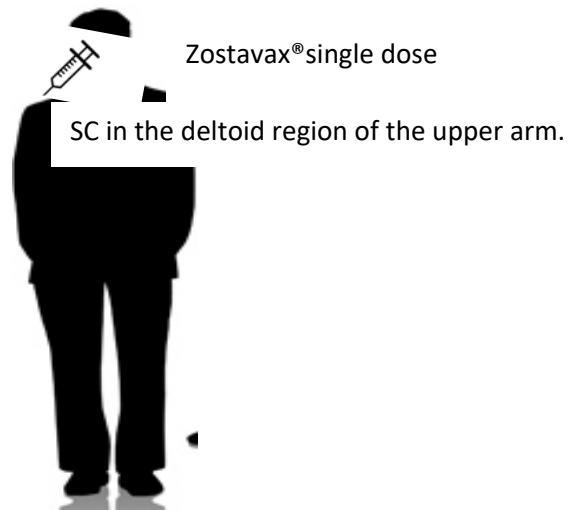
คือวัคซีนเชื้อเป็น (Live attenuated vaccine) ของ varicella-zoster virus สายพันธุ์ Oka/Merck ที่ทำให้อ่อนแรงลง ใ้กับผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป

DOSAGE AND ADMINISTRATION

ใน 1 dose หลังผสมด้วยตัวทำละลายเฉพาะจะมีปริมาณ 0.65 ml จะได้สารแขวนตะกอนโปร่งแสงสีขาวนวลหรืออาจเป็นสีเหลืองจางๆ ประกอบไปด้วย VZV สายพันธุ์ Oka/Merck ไม่น้อยกว่า 19,400 PFU (Plaque-forming units) ฉีดเข้าชั้นใต้ผิวหนัง (subcutaneous) เพียงครั้งเดียว และหลังจากผสมควรใช้ภายใน 30 นาที

การเก็บรักษาวัคซีน

- วัคซีนที่ยังไม่ได้รับการผสม ควรเก็บไว้ในช่องแช่แข็งของตู้เย็น อุณหภูมิระหว่าง (- 50)ถึง (- 15)องศาเซลเซียส
- วัคซีนที่ได้รับการเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 2 - 8 องศาเซลเซียส ควรใช้ภายใน 72 ชั่วโมง
- สารละลายที่ใช้ผสมกับวัคซีนควรแยกเก็บในตู้เย็น อุณหภูมิ 2 - 8 องศาเซลเซียส ห้ามเก็บในช่องแช่แข็ง

50 years old up

รูปที่ 3 แสดงการให้วัคซีน Zostavax®

CONTRAINDICATIONS

- ผู้ที่มีประวัติแพ้เจลาตินและยานีโอไมยซินแบบanaphylaxis แต่การแพ้ยานีโอไมยซินแบบcontact dermatitis ไม่ใช่ข้อห้ามในการใช้วัคซีนนี้
- ผู้ที่ได้รับยากดภูมิคุ้มกัน ผู้ป่วยโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว โรคมะเร็งต่อมน้ำเหลือง ทั้งในโรคระยะเฉียบพลัน และระยะเรื้อรัง หรือโรคอื่นใดที่อาจส่งผลกระทบต่อไขสันหลังหรือระบบน้ำเหลือง และภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องจากการติดเชื้อไวรัสเอชไอวี (HIV/AIDS)
- หญิงตั้งครรภ์ เนื่องจากเป็นวัคซีนเชื้อเป็นซึ่งเป็นอันตรายต่อทารกในครรภ์และเป็นสาเหตุให้เกิด congenital varicella syndrome หากได้รับวัคซีนไปและมีการวางแผนจะมีบุตรควรเว้นระยะห่างออกไปอย่างน้อย 3 เดือน

WARNINGS AND PRECAUTIONS

- ผู้รับวัคซีนงูสวัดควรทราบว่า การรับวัคซีนนี้เป็นการลดความเสี่ยงในการเกิดโรคงูสวัดเท่านั้น ดังนั้น หากเกิดโรคหรือมีอาการคล้ายงูสวัดแม้ได้รับวัคซีนแล้วนั้นควรรีบไปพบแพทย์
- หลีกเลี่ยงการใช้วัคซีนนี้ในสตรีที่กำลังให้นมบุตร
- ผู้ที่จะเข้ารับการฉีดวัคซีนนี้ควรเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงไม่เจ็บป่วยในวันรับวัคซีน หากมีอาการป่วยใดๆ ควรแจ้งให้แพทย์ทราบก่อนรับวัคซีน
- วัคซีนนี้ไม่ได้มีส่วนช่วยในการป้องกันโรคอีสุกอีใส และปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาประสิทธิภาพและความปลอดภัยของวัคซีนนี้ในกลุ่มผู้ป่วยเด็กและวัยรุ่น (กลุ่มบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี) จึงควรหลีกเลี่ยงการใช้วัคซีนในผู้ป่วยกลุ่มนี้

- ปัจจุบันยังไม่มีผลการศึกษาการแพร่กระจายของเชื้อไวรัส VZV ในวัคซีนนี้ที่อาจก่อให้เกิดโรคอีสุกอีใสได้กับบุคคลที่มีระดับภูมิคุ้มกันต่ำ ดังนั้นเพื่อความปลอดภัย ผู้ป่วยที่ได้รับวัคซีนงูสวัดควรหลีกเลี่ยงการอยู่ใกล้ชิด/คลุกคลีกับเด็กสตรีตั้งครรภ์ หรือผู้ป่วยที่มีภูมิคุ้มกันต่ำโรคต่ำในระยะหนึ่งอย่างน้อยประมาณ 2 - 4 สัปดาห์หลังฉีดวัคซีนนี้

ADVERSE REACTIONS

เกิดอาการบวม แดง ปวด หรือคันบริเวณที่ฉีดวัคซีน หรือมีอาการปวดศีรษะ อาการเหล่านี้ควรทุเลาไปเองใน 1 - 2 วัน หากอาการไม่ดีขึ้นหรือมีแนวโน้มว่าจะรุนแรงขึ้นควรรีบปรึกษาแพทย์

DRUG INTERACTIONS

PNEUMOVAX® 23 : ควรให้วัคซีนห่างกันอย่างน้อย 4 สัปดาห์ หากใช้ร่วมกันจะทำให้ประสิทธิภาพของ Zostavax® ลดลง

INFLUENZA VACCINE : สามารถให้ร่วมกันได้โดยไม่ทำให้ประสิทธิภาพของวัคซีนทั้ง 2 ชนิดลดลง

เอกสารอ้างอิง

1. WIKIPEDIA. (2560). Herpesviridae. 26 กันยายน, 2560, <https://en.wikipedia.org/wiki/Herpesviridae>
2. American Academy of Dermatology. (2560). Herpes simplex. 26 กันยายน, 2560, <https://www.aad.org/public/diseases/contagious-skin-diseases/herpes-simplex.symptoms>
3. American Academy of Dermatology. (2560). Shingles. 11 ตุลาคม, 2560, <https://www.aad.org/public/diseases/contagious-skin-diseases/shingles#symptoms>
4. HAAMOR. (2557).เริม(herpes simplex). 26 กันยายน, 2560, <http://haamor.com/th/%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%A1/>
5. HAAMOR. วัคซีนงูสวัด(Zoster Vaccine). 26 กันยายน, 2560, <http://haamor.com/th/%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%84%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%99%E0%B8%87%E0%B8%B9%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94/>
6. POB PAD. อีสุกอีใส. 10 พฤศจิกายน, 2560, <https://www.pobpad.com/%E0%B8%AD%E0%B8%B5%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%B5%E0%B9%83%E0%B8%AA>